

Stenröset som gav kyrkan både präst och vinkanna

Halvannan mil västnordväst Ovensjö kyrka och ett par km på sidan om den urgamla landsvägen mot Svärdsjö blänker Grundsjöns lilla vattenspegel mellan höjderna. Till denna avkrok i världen kom i början av 1600-talet Mats Persson Finne för att skapa sig ett nytt hem i det främmande landet och till den ändan köpte han 1618 mark för 60 daler penningar. Vid Grundsjön drog han sedan från ris och rot upp ett torp, som med tiden skulle utveckla sig till två riktiga bondhemman. Traditionen berättar, att Mats utlovades så mycket mark däruppe kring sjön, som han kunde ringa in på en enda dag, men han var tydligen snabbare i skogen än vad löftesgivarna förutsatt, ty när hemmanet 1643 rålades, visade det sig att hans egendom omfattade bortåt 1500 tunnland.

I Grundsjön växte hans son Hindrich Matsson upp och blev så småningom sin egen, men tiderna var oroliga, och när han 1629 togs ut till knekt på kapten Hans Fläsks kompani gästrikar, sålde han samma år hemmanslotten till sin syster Mariet Matsdotter och hennes man Mårten Philipsson (d. 1657). Självt följde Hindrich med krigsfolket till Tyskland, och rullorna avslöjar honom som »död i Prytzen» (Preussen) troligen 1630.

Mårten Philipssons sonson Mårten Jöransson (d. 1730) skrevs 1662 också ut som knekt för sin faders hemman, och detta var väl närmast orsaken till, att gården övergick till hans svåger Olof Olofsson och syster Helena Jöransdotter, en kraftkvinna, som gick hädan först 1724 vid 102 års ålder.

I början av 1700-talet var hennes sonson Olof Larsson (f. 1685, d. 1754) husbonde på gården, och under hans tid inträffade en märklig händelse, som kom att sätta stora spår efter sig i släktkrönikan. En dag var han sysselsatt med att röja bort ett stenröse, och döm om hans förvåning när han därvid helt plötsligt fick se en stor silverkanna glänsa bland stenarna. Det visade sig vara en praktpjäs om 41 cm höjd och 96 lods vikt, delvis förgylld och för övrigt vackert utsmyckad. I dess lock fanns en minnespenning med året 1573 och inskriptionen »VERTRAU FEST - HOFFE DAS BEST» (Var stark i tron - hoppas det bästa!), och kannans hela utseende avslöjade den såsom ett gediget Lübecksarbete från tiden omkring 1600.

Hur den tyska dryckeskannen kunnat hamna i stenröset vid Grundsjön är icke känt. Komminister K. G. Broberg har i en artikel i »Julhälsningar från församlingarna 1906» framkastat en gissning om att kannan skulle vara ett krigsbyte, som sedermera stulits från någon hemvändande knekt, varefter tjuven blivit ertappad och dödad, utan att någon annan kände till hans tjuvgömma i stenröset. Ingenting i landskapets gamla domböcker tyder emellertid på någon våldshandling av detta slag, och den romantiska berättelsen, som veterligen ej heller har stöd i traditionen, får väl därför tas med en nypa salt.

Grundsjöbonden sålde kannan till den välkände brukspatronen Johan Uhr, som i sin tur testamenterade den till Ovensjö kyrka, där den alltjämt gör tjänst som vinkanna, och de pengar, som grundsjöbonden på så sätt kom i besittning av, utnyttjade han till att låta sonen Lars (f. 1711, d. 1769) studera till präst. Lars, som slutade sina dagar som kyrkoherde i Tillinge, antog namnet Grundén efter sin födelseort, och hans son Anders Adolph Grundén var identisk med den prorektor, som efter Gävle stads brand 1776 dundrade ut sina svavelsdoftande trösteord till menigheten från predikstolen i Heliga Trefaldighetskyrkan.

Lars Grundéns yngre broder Olof Olsson (f. 1716, d. 1798) blev kvar på fädernegården, som sedan ärvdes av dottern Margeta (f. 1747, d. 1813) och hennes make Olof Zachrisson. Den sistnämde sonson, som också bar namnet Olof Zachrisson (f. 1803, d. 1883) och som gjorde sig känd som »ovanligt skicklig i olika slags slöjd», äktade »Ingelsgårdens» i Österberg arvtagerska Märta Jansdotter (f. 1805, d. 1873) och blev för en tid husbonde där, men återvände 1849 till Grundsjön för att överta fädernehemmanet.